

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(individual Study)

หลักประชาธิปไตยกับการระดมพลในยามสงคราม

จัดทำโดย พลโท จิรวินัย เดชจรัสศรี
รหัส ๖๔๐๙๐๓

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย (นธป.) รุ่นที่ ๙
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตยกับการระดมพลในยามสงคราม

พลโท จีรวิทย์ เดชจรัสศรี^๑

บทนำ

ทุกคนสังคมจะประกอบด้วยประชาชนที่แตกต่างกันในทั้งเชื้อชาติ ศาสนา เพศ รวมถึงระบบความคิด ทุกคนย่อมมีสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น เช่น สิทธิในการเลือกอาชีพ สิทธิในการนับถือศาสนา บางครั้งการให้อิสระทางสิทธิ เสรีภาพ ความคิด อาจส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นมาได้ ซึ่งสิ่งที่จะช่วยทำให้สังคมมีระเบียบแบบแผน หรือแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้นั้นคือ “ระบอบการเมืองการปกครอง” ซึ่งการปกครองที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมี ๒ ประเภท คือ การปกครองระบอบประชาธิปไตย และ การปกครองระบอบเผด็จการ

การปกครองระบอบเผด็จการ หมายถึง ระบบการเมืองการปกครองที่ให้ความสำคัญกับผู้ปกครองหรือรัฐบาลมากกว่าเสรีภาพส่วนบุคคล ประชาชนไม่มีสิทธิเข้าไปมีส่วนในการปกครอง เป็นแต่เพียงปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด ตัวอย่างของการปกครองระบอบเผด็จการ เช่น ระบอบเผด็จการทหาร ระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบบที่ให้ความสำคัญต่อความมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ซึ่งแนวความคิดเรื่องประชาธิปไตยนี้ก็ได้ส่งผลถึงทุกกลุ่มคน และ ทุกอาชีพในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และเรื่องอื่นๆ ไม่เว้นแม้แต่ในสังคมทหาร

หากกล่าวถึงสังคมทหารนั้น อย่างที่ทราบกันดีว่าทหารมีหน้าที่ในการปกป้องอธิปไตยของชาติ รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ทั้งในประเทศ และบริเวณชายแดน มีหน้าที่ป้องกันไม่ให้ใครมารุกรานประเทศ รวมถึงดูแลสาธารณภัยพิบัติต่างๆ เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งรูปแบบของการปกครองดูแลทหารนั้นเป็นรูปแบบของการบังคับบัญชา กล่าวคือ ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ตามกฎหมายในการปกครองดูแลผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชามีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา โดยการปกครองที่ดีจะต้องนำหลักประชาธิปไตย หลักนิติธรรม หลักธรรมาภิบาล มาปกครองบังคับบัญชา เพื่อให้สามารถบรรลุภารกิจได้อย่างลุล่วงไปด้วยดี แม้ว่าสังคมของทหารจะมีความแตกต่างจากสังคมอื่นเนื่องจากมีระบอบการปกครองที่เป็นรูปแบบของการบังคับบัญชา การออกคำสั่ง มีลำดับชั้นยศในการปกครอง ซึ่งแยกเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร นายทหารชั้นประทวน ตลอดจนถึงพลทหาร ซึ่งนายทหารแต่ละชั้นยศย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ถึงแม้ชั้นยศจะต่างกันแต่ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ย่อมมีสิทธิเสรีภาพเสมอกัน ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๓ มาตรา ๒๗ วรรค ๕^๒ บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ

^๑ รองเจ้ากรมเสมียนตรา

^๒ มาตรา ๒๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐและพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือ จริยธรรม” ระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ทุกคนโดยไม่จำกัดอาชีพ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคง และความเป็นธรรม ซึ่งความเป็นธรรมนั้นก็กระจายไปสู่คนทุกหมู่เหล่า รวมทั้งบุคลากรทั้งหลายในกองทัพ

นอกจากนี้ ทหารจำเป็นต้องใช้อำนาจกำลังรบในการทำหน้าที่เมื่อมีความจำเป็น และพร้อมจะสละชีวิตเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งบนความแตกต่างเหล่านี้จึงต้องมีกฎหมายกำหนดได้แก่ พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๙๗ เพื่อให้สามารถนำมาบังคับใช้ในการควบคุมบังคับบัญชาในสถานการณ์ที่ต้องมีการรบได้ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อทหารต้องไปทำการรบในสงคราม ทหารไม่สามารถใช้สิทธิในการที่จะเลือกว่าจะไปรบหรือไม่ไปรบ^๓ เพราะสิทธิเหล่านี้ ได้ถูกจำกัดตามพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พุทธศักราช ๒๔๘๔ มาตรา ๓ ที่บัญญัติว่า เมื่อประเทศไทย ต้องทำการรบกับประเทศหนึ่งประเทศใดประชาชนชาวไทยทั้งหมด มีหน้าที่ต้องปฏิบัติในทุกๆ ทางที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยและที่ขัดต่อประโยชน์ของประเทศที่ทำการรบประเทศไทย^๔ และพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๙๗ หมวด ๑ มาตรา ๗ โดยกำหนดให้ชายที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย มีหน้าที่รับราชการด้วยตัวเองทุกคน^๕

ผู้ศึกษามีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่าในเวลาประเทศตกอยู่ในภัยสงครามการระดมพลต้องเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยหรือไม่เพียงใด

^๓ สรรชัย อจลานนท์, **ทหาร กับ การพัฒนาประชาธิปไตย**, ค้นวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๔ จาก

https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=๙๖๖๕

^๔ มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พุทธศักราช ๒๔๘๔

^๕ มาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พุทธศักราช ๒๔๙๗

เนื้อหา

๑. หลักประชาธิปไตย

๑.๑ ความหมายของหลักประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย ปรากฏขึ้นครั้งแรกในแนวคิดทางการเมืองและทางปรัชญาในกรีกโบราณ ตรงกับคำว่า “democracy” มีรากศัพท์มาจากคำในภาษากรีก ๒ คำที่มาประสมกัน คือ คำว่า “Demos” หมายถึง ประชาชน และคำว่า “Kratos” หมายถึง อำนาจหรือการปกครอง หรือพลังกำลัง เมื่อรวมกันเข้าแล้วจึงมีความหมายว่า “ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจหรือการปกครอง” ส่วนในภาษาไทย คำว่า “ประชาธิปไตย” ประกอบด้วยคำ ๒ คำที่มาสนธิกัน คือคำว่า “ประชา” หมายถึง หมู่คน หรือปวงชน และคำว่า “อธิปไตย” หมายถึง ความเป็นใหญ่ เมื่อรวมกันเข้าแล้วจึงมีความหมายว่า “ความเป็นใหญ่ของปวงชน”

๑.๒ แนวคิดการปกครองตามรูปแบบประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนา^๖

การศึกษาถึงแนวคิดประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตย โดยศึกษาข้อมูลปรากฏในพระไตรปิฎก ดังรายละเอียดดังนี้

หลักประชาธิปไตย คือการให้อำนาจแก่ประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน การให้อำนาจทั้งทางนิติบัญญัติ การบริหาร และด้านตุลาการ หลักการสำคัญของระบอบการเมืองที่ได้รับความศรัทธาเลื่อมใสจากประชาคมโลกอย่างแพร่หลายมากที่สุด ในปัจจุบันซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) เพื่อแสดงออกถึงอำนาจในการปกครองของประชาชนโดยแท้จริง ประชาชนจะแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจกำหนดตัวผู้ปกครอง และผู้แทนของตน รวมทั้งอำนาจในการถอดถอนในกรณีที่มีการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งของประชาชนอย่างอิสระเสรีแบบลับและทั่วถึง มีกำหนดเวลาที่แน่นอน ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักอธิปไตย ๓ ประการคือ หลักอัตตาทิปไตย คือ การเอาตนเป็นใหญ่ หลักโลกาธิปไตย คือ การเอาโลกเป็นใหญ่ และหลักธรรมาธิปไตย คือการเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งพระพุทธศาสนามุ่งเน้นหลักธรรมาธิปไตยเป็นรูปแบบในการปกครองที่ดีที่สุด

๒) หลักเสรีภาพ (Liberty) หมายถึง การที่บุคคลสามารถกระทำ หรืองดเว้นการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่ต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้นไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

^๖ คนอง วัจฉายแก้ว, แนวคิดการปกครองตามรูปแบบประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนา, ค้นวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๔ จาก <https://www.gotoknow.org/posts/๔๕๐๐๕๒>

๓) หลักความเสมอภาค (Equality) คือ ในระบอบประชาธิปไตยเชื่อมั่นว่า หากมนุษย์มีโอกาสที่เสมอภาคเท่าเทียมกันถึงแม้ว่าจะมีความสามารถที่แตกต่างกันก็ตาม มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตที่ตีร่ร่วมกันได้ ดังนั้นความเสมอภาคจึงหมายถึง ความเสมอภาคขั้นพื้นฐานที่ประชาชนในสังคมเดียวกันมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกันได้ในพระพุทธศาสนาจะเห็นได้อย่างชัดเจนในการให้ความเสมอภาคในเรื่องวรรณะ เชื้อชาติ เช่น บุคคลไม่ว่าจะอยู่วรรณะไหนก็สามารถเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้ และนับถือกันในเรื่องของพรราชา โดยไม่คำนึงว่าจะอยู่วรรณะใด เชื้อชาติใด หลักความเสมอภาคในการเคารพนับถือพระรัตนตรัย เป็นต้น

๔) หลักการปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law) หลักการนี้มีขึ้นเพื่อมุ่งจะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้ปกครองจะใช้อำนาจใดๆ ได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายให้อำนาจไว้ อีกทั้งการใช้อำนาจนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตตามเจตนารมณ์ของกฎหมายซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเท่านั้น การจำกัดสิทธิเสรีภาพใดๆ ของประชาชนจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้น ในพระพุทธศาสนามีพระวินัย ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่เป็นหลักปฏิบัติของสงฆ์ ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหมู่คณะมีความสุข ช่มคนชั่ว ปกป้องคนดีจนถึงเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม คือ พระพุทธศาสนา เป็นต้น

๕) หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule) การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น ในการตัดสินใจใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดตัวผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ จะต้องถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ และเพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินใจนั้นสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริงก็จะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย (Minority Right)

๑.๓ หลักการพื้นฐานของหลักประชาธิปไตย

๑. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) ประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ หรืออำนาจอธิปไตยนั้น เป็นของประชาชนทุกคนร่วมกันและประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอเป็นผู้ร่วมกันใช้อำนาจนี้ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง^๗

การปกครองที่สามารถทำให้ทุกคนในสังคมสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนได้อีก ทั้งต้องจัดการให้มีการปกครองเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนในสังคมด้วยเช่นกัน หรือกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดหลายประการในสังคมปัจจุบัน เช่น จำนวนประชากรที่มีมากจนทำให้ไม่สามารถใช้รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรงได้ ปัจจุบันจึงใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) ผ่านการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองแทน เช่น การเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่นๆ^๘

๒. หลักเสรีภาพ (Liberty) หลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของประชาธิปไตย คือ สิทธิ (right) เสรีภาพ (liberty) และอิสรภาพ (freedom) สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ที่

^๗ อติพันธ์ พรหมพันธุ์ใจ, ๒๕๕๘, ความปรองดองในสังคมพหุวัฒนธรรมของไทย, การจัดการบ้านเมืองที่ดี/นโยบาย (Good Governance / Policy), ๕(๒), หน้า ๒๐

^๘ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๔, จุลสาร เรื่อง “พัฒนาการเมืองไทย... พัฒนาประชาธิปไตย”, หน้า ๑๒ - ๑๕

กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้เสรีภาพ หมายถึง โอกาสที่จะเลือกทำหรือไม่ทำระหว่างทางเลือกหลายทางตามปรารถนาของตนโดยปราศจากข้อบังคับหรือข้อจำกัด จะจำกัดได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น ส่วนอิสรภาพ หมายถึง การทำหรืองดเว้นที่จะทำสิ่งใด ๆ ก็ได้ที่ไม่ละเมิดผู้อื่น^๙

เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถของคนที่จะทำหรืองดเว้นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงไม่ใช่การทำอะไรก็ได้ตามใจตนเองเนื่องจากการทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงจิตใจคนอื่น ๆ นั้น เป็นลักษณะของเผด็จการ

โดยระบอบประชาธิปไตยได้กำหนดเสรีภาพขั้นพื้นฐานไว้โดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย หรือละเมิดบุคคลอื่น ดังนี้

๑) เสรีภาพในการคิดและการแสดงออก (Freedom of Thought and Expression) ทั้งที่ จะต้องควบคุมไปกับการยอมรับฟังความคิดและการแสดงออกของบุคคลอื่น แม้ว่าความคิดและการแสดงออกนั้นจะแตกต่างไปจากสิ่งที่ตนเองยึดถือ

๒) เสรีภาพในการเลือกตั้ง (Freedom of Voting) คือ การที่บุคคลสามารถไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนได้อย่างเสรีโดยมิได้ถูกอำนาจอื่นบังคับ และ บุคคลย่อมมีเสรีภาพที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่ถูกอำนาจอื่นกีดขวางเช่นกัน

๓) เสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary by the State or Other People) จะเป็นหลักประกันว่า ประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติต่อตนภายในขอบเขตอำนาจตามที่กฎหมายอนุญาตเท่านั้น

๔) เสรีภาพในการนับถือศาสนา (Freedom of Religion) บุคคลมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการนับถือศาสนาตราบเท่าที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๕) เสรีภาพในการย้ายที่อยู่ (Freedom of Movement) โดยอยู่บนพื้นฐานของการไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย และละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๖) เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบโดยปราศจากอาวุธและเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคม (Freedom of and Association) เพราะการชุมนุมหรือการรวมตัวกันเพื่อแสดงบทบาทอันเป็นจุดยืนของตนเองนั้นถือเป็นช่องทางหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๗) เสรีภาพในเรื่องส่วนตัวอื่น ๆ (Personal Freedom) เป็นหลักประกันในการตัดสินใจของบุคคลในเรื่องส่วนตัวว่าจะสามารถกระทำได้อย่างเสรี

๓. ความเสมอภาค ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยจำแนกออกได้ ๕ ประการ^{๑๐} คือ

๑) ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) คือ ทุกคนมีสิทธิในทางการเมืองเท่าเทียมกัน ทั้งในส่วนของผู้ลงคะแนนเสียงและผู้สมัครรับเลือกตั้ง

^๙ ธีรวัช วิฑิตภูมิประเทศ, ๒๕๔๖, รายงานผลการวิจัย เรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, หน้า ๖ - ๑๐.

^{๑๐} เวชพล อ่อนละมัย, ๒๕๕๘, หลักประชาธิปไตย, หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย, หน้า ๓

๒) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Equality) คือ การมีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในระดับที่อย่างน้อยต้องสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และเปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกคนที่มีความสามารถในการสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ มิได้หมายถึง การที่คนทุกคนจะต้องมีรายได้เท่าเทียมกันแต่หมายถึง สภาพความใกล้เคียงกันในฐานะทางเศรษฐกิจ โดยจะต้อง^{๑๑}

๒.๑) มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม เพื่อมิให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นมากนัก เช่น การเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า เป็นต้น

๒.๒) บุคคลควรมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจพอสมควร คือ มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพ เช่น การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ การให้สิทธิคนยากจนรับการรักษาพยาบาลฟรีและสวัสดิการต่าง ๆ เป็นต้น

๓) ความเสมอภาคทางสังคม (Social Equality) คือ ทุกคนในสังคมที่ไม่ว่าจะมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม ก็สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้โดยปราศจากการแบ่งชนชั้นวรรณะ การดูหมิ่นเหยียดหยาม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติบนพื้นฐานการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

๔) ความเสมอภาคทางกฎหมาย (Equality of the Law) หมายถึง กฎหมายที่ตราออกมาจะต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอกัน ไม่มีข้อยกเว้นที่เอื้อประโยชน์ ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือมีผลบังคับใช้กับบุคคลเฉพาะบางกลุ่มบางพวกในสังคม ดังนั้น การสร้างความเสมอภาคทางกฎหมาย จึงเป็นการคุ้มครองบุคคลจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทำให้บุคคลสามารถป้องกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตนได้อย่างเสมอภาค

๕) ความเสมอภาคในโอกาส (Equality of Opportunity) คือ การให้โอกาสทุกคนในการใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ไปในทางที่สุจริตได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนาความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้อย่างเสมอภาค โดยไม่ก่อบริการและความเดียดฉันท์และละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๔. หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย (The Majority Rule with Respect to Minority Rights)

ในกรณีที่ต้องมีการตัดสินใจเพื่อเลือกกระทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งบนสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายทางออกที่ดีที่สุดคือการเลือกปฏิบัติตามมติเอกฉันท์ (Unanimity) แต่หากไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ได้ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องยึดหลักการตัดสินใจขัดแย้งด้วยวิธีการลงคะแนนเสียงและเลือกที่จะปฏิบัติตามมติของเสียงข้างมาก (Majority Decision – Making) โดยให้ความเคารพต่อสิทธิของเสียงข้างน้อย (Fundamental Rights of Minority) เพราะ การยอมปฏิบัติตามมติเสียงข้างมากโดยละเลยสิทธิขั้นพื้นฐานของเสียงข้างน้อย จะทำให้การปกครองกลายเป็นเผด็จการของเสียงข้างมากซึ่งผิดไปจากหลักการของประชาธิปไตย

^{๑๑} คลังบทความ สถาบันพัฒนาเพื่อประชาธิปไตย : อุดมการณ์ประชาธิปไตยจะเน้นในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคควบคู่กันไป, คำนวนที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐ http://article-spadmc.blogspot.com/๒๐๑๐/๑๐/blog-post_๑๘.html

การปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อยจึงมีลักษณะของการยอมปฏิบัติตามข้อสรุปที่เกิดจากเสียงข้างมาก แม้บุคคลนั้นจะไม่เห็นพ้องกับมติที่เกิดขึ้น ในขณะที่กลุ่มของเสียงข้างมากก็ต้องไม่กระทำการอันใดที่เป็นการลิดรอนหรือทำลายกลุ่มของผู้ที่มีแนวคิดแตกต่างไปจากตน ทั้งนี้ได้หมายความว่าแนวทางตามมติของเสียงข้างมากจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรือ แนวทางตามที่เสียงข้างน้อยยึดถือจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะมติของคนในสังคมกับความถูกต้องของแนวทางเป็นสองสิ่งที่เป็นอิสระต่อกันจนไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลระหว่างกันได้ แต่เพราะในสภาวะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น ไม่มีทางเลือกใดที่เหมาะสมที่สุดเท่ากับการเลือกที่จะดำเนินการไปตามมติของเสียงข้างมาก เพราะน่าจะเชื่อถือได้ว่าการตัดสินใจโดยหมู่มีแนวโน้มจะมีการใช้วิจารณญาณที่รอบคอบมากกว่าการตัดสินใจจากคนส่วนน้อยและผลของการตัดสินใจจากคนหมู่มากก็แนวโน้มจะเป็นการตัดสินใจที่มีความผิดพลาดน้อยกว่าการตัดสินใจจากคนหมู่น้อย เนื่องจากได้ผ่านกระบวนการโต้เถียงและใช้เหตุผลจากคนจำนวนที่มากกว่า ดังนั้นการที่ระบอบประชาธิปไตยเลือกใช้หลักการปฏิบัติตามเสียงข้างมากจึงเป็นเพียงการปฏิบัติไปพลางก่อน จนกว่าจะมีทางเลือกอื่นที่ดีกว่ามากกว่าที่จะบอกว่าแนวทางที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนมากเป็นแนวทางที่ถูกต้อง

๕. หลักนิติธรรม (Rule of Law)

การยึดถือกฎหมายเป็นเกณฑ์ในการดำเนินกิจกรรมถือว่าเป็นนโยบายและความต้องการของประชาชน เพราะกฎหมายที่ใช้บังคับได้ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้แทนของประชาชน จึงถือได้ว่ากฎหมายมาจากประชาชนนั่นเอง นอกจากนี้ยังถือว่างกฎหมายเป็นหลักประกันที่สำคัญเพราะกฎหมายมีการบัญญัติอย่างชัดเจนเปิดเผยและใช้กระบวนการพิสูจน์ที่มีเหตุผลที่สุดเท่าที่จะกระทำได้จึงสามารถนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

๒. ประชาธิปไตยกับทหาร^{๑๒}

ทหารนั้นมีหน้าที่ในการป้องกันประเทศ โดยการใช้อาวุธเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการป้องกันประเทศ การนำหลักประชาธิปไตยมาพิจารณาการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของทหารนั้น จะต้องพิจารณาอำนาจหน้าที่ ธรรมชาติของอาชีพ ลักษณะของงาน และหน่วยงานประกอบกัน หลักประชาธิปไตยอันได้แก่ หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน หลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักกฎหมาย และหลักเสียงข้างมาก ในแง่ของการปฏิบัติภารกิจในการป้องกันประเทศ ทหารนั้นไม่อาจนำหลักดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินภารกิจหลักของหน่วยงานได้ หากนำหลักประชาธิปไตยมาใช้โดยตรงในการสั่งการให้ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อทำ การป้องกันประเทศ และหากทหารไม่ปฏิบัติตามคำสั่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหาย เป็นการกระทำผิดวินัย ทหารที่มีโทษในทางกฎหมายทหารอีกด้วย หลักประชาธิปไตยจึงไม่อาจนำมาใช้โดยตรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ ของทหาร แต่หากจะนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานทางทหารหรือหน่วยงานทาง ทหาร ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายด้าน โดยที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับภารกิจหลักของหน่วยงานโดยตรง หากแต่เกี่ยวข้องกันในทางอ้อมต่อการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการ

^{๑๒} ประชาธิปไตยในสังคมทหาร, ค้นวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๔ จาก

https://institute.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=๙๖๕๓

สนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงานให้สามารถดำเนินการจนบรรลุวัตถุประสงค์ ประสบความสำเร็จคล่องตัวตามความมุ่งหมาย

ประชาธิปไตยกับภารกิจของทหาร

หลักประชาธิปไตยกับสังคมทหารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่สามารถนำมาใช้นั้น ประการหนึ่งคือ การตัดสินใจในงานในการปฏิบัติงานของทหาร ทหารไม่เพียงแต่มีหน้าที่ในการป้องกันประเทศเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่อื่นๆ ในการปฏิบัติงานที่มีความเกี่ยวข้องในด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนงานป้องกันประเทศ ซึ่งอาจจะเป็นงานทางด้านนโยบาย งานด้านการสนับสนุนต่างๆ เช่น งานทางด้านธุรการ ด้านกำลังพล ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านการเงิน ด้านสวัสดิการต่างๆ เป็นต้น เป็นการพิจารณาวิธีการทำงานและการพิจารณาตัดสินใจต่างๆ ที่ไม่ได้เป็นภารกิจโดยตรงที่จะส่งผลต่อการป้องกันประเทศ แต่เป็นงานสนับสนุน อันเป็นการส่งเสริมภารกิจหลักให้สำเร็จคล่องตัวนั่นเอง

ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจในลักษณะงานดังกล่าว อาจเลือกวิธีการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยการรับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงาน กลุ่มผู้ทำงาน หรือคณะกรรมการร่วมกันตัดสินใจ โดยการรับฟังความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ในงานดังกล่าวว่าส่วนใหญ่พิจารณาวิธีการใดเป็นการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดทางเลือกใดเป็นสิ่งที่ดีที่สุด แล้วจึงยอมรับความคิดเห็นดังกล่าวนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในเรื่องนั้นๆ จะเห็นได้ว่ากรณีดังกล่าวเป็นการนำหลักการแห่งประชาธิปไตยมาใช้ในองค์กรโดยการรับฟังความคิดเห็นและการใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจในงาน

๑. การสอบถามความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน

๒. การดำเนินงานในเรื่องใดก็ตามในสังคมทหารนั้นจะมีทั้งหัวหน้าภารกิจและผู้ปฏิบัติงาน ในบางลักษณะงานอาจจะต้องสอบถามความคิดเห็นในทุกๆ ด้านจากผู้ปฏิบัติงาน ผู้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญทั้งข้อมูล ขั้นตอน วิธีการปฏิบัติ และปัญหาต่างๆ ที่จะต้องหรือแก้ไขอุปสรรคของงานนั้น นอกจากนี้แล้วหัวหน้าภารกิจ อาจมอบอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องที่ไม่มีความสำคัญต่อกระบวนการทำงานซึ่งจะทำให้การทำงานต่างๆ สามารถปฏิบัติได้คล่องตัวและสะดวกรวดเร็ว ส่งผลดีต่อการทำงานที่สามารถจะทำได้งานนั้นสำเร็จบรรลุเป้าหมายในการทำงานได้

๓. การระดมสรรพกำลังของกระทรวงกลาโหม

เพื่อให้ส่วนราชการของกระทรวงกลาโหม มีการเตรียมพร้อมด้านกำลังพล ยุทโธปกรณ์และการส่งกำลังบำรุงของกระทรวงกลาโหม ตั้งแต่ภาวะปกติ เพื่อใช้ในการเผชิญกับสถานการณ์อันกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ซึ่งอาจทำให้ประเทศหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขันตลอดจนสถานการณ์การกระทำอันใดตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน และภาวะในระหว่างเวลาที่ประเทศมีภัยจากการกระทำของศัตรูอย่างรุนแรงภายในประเทศ หรือจากการรุกรานจากภายนอกประเทศจนถึงขั้นที่ต้องมีการระดมสรรพกำลังของชาติ^{๑๓}

^{๑๓} คำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ ๒๗๗/๕๒ เรื่อง การระดมสรรพกำลังของกระทรวงกลาโหม

๓.๑ แนวความคิดในการระดมสรรพกำลัง

๓.๑.๑ การระดมสรรพกำลังในภาวะไม่ปกติ เป็นการระดมสรรพกำลังจากภายนอก กท. เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหาร ในระหว่างเวลาที่ประเทศมีภัยจากการกระทำของศัตรูอย่างรุนแรง ภายในประเทศ หรือจากการรุกรานจากภายนอกประเทศจนถึงขั้นที่ต้องมีการระดมสรรพกำลังของชาติ และ รวมถึงการรบ/การสงคราม

๓.๑.๒ การระดมสรรพกำลังในสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นการระดมสรรพกำลังภายใน กท. เพื่อสนับสนุนส่วนราชการภายนอก ในการเผชิญกับสถานการณ์อันกระทบหรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขัน หรือสถานการณ์การกระทำอันใดตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารราชการ ในสถานการณ์ฉุกเฉิน

๓.๒ ขั้นตอนการระดมสรรพกำลัง โดยมีการปฏิบัติเป็น ๓ ขั้น ดังนี้

๓.๒.๑ ขั้นที่ ๑ ขั้นเตรียมการ เป็นการปฏิบัติในภาวะปกติจนถึงภาวะที่ประเทศมีความจำเป็นต้อง ระดมสรรพกำลัง มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภาวะไม่ปกติ

การปฏิบัติในภาวะปกติกระทรวงกลาโหมจะจัดกำลังตามยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศปฏิบัติหน้าที่ป้องกันอาณาเขตทางบก ทางทะเล และทางอากาศ ในขณะเดียวกันหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชน และภาคประชาชน จะเตรียมความพร้อมเพื่อให้สามารถเผชิญกับภัยคุกคามที่เกิดจากการ สู้รบและการสงคราม ตามขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน โดยกระทรวงที่ได้รับ มอบหมายให้ เป็นหน่วยประสานงานหลักในการเตรียมพร้อมด้านต่าง ๆ จะวางแผนและดำเนินการจัดทำ/ พัฒนาระบบงานที่เกี่ยวข้องจัดทำปรับปรุงและพัฒนาฐานข้อมูลทรัพยากร ดำเนินการฝึกซ้อมและทดสอบ การปฏิบัติตามแผน แล้วนำผลที่ได้มาทบทวนปรับปรุงแผนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจัดให้มีการ ติดตามประเมินผล แผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประสานงานการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนทั้ง ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชน และภาคประชาชนต่างๆ เพื่อให้เกิดความพร้อมตั้งแต่ภาวะปกติและ สามารถเผชิญกับภัยคุกคามจากการสู้รบหรือการสงครามที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ การกำหนด หน่วยงานรับผิดชอบการจัดทำแผนรองรับการจัดตั้งหน่วยประสานการเตรียมพร้อมระดับพื้นที่หรือ ระดับจังหวัด ควรเริ่มดำเนินการตั้งแต่ขั้นนี้ ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย และแผนต่างๆ ที่สนับสนุนต่อการปฏิบัติในการนั้น อันได้แก่ พระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พ.ศ.๒๕๓๐ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๕๓๔ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของ ราชการ พ.ศ.๒๕๔๐ พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ ยุทธศาสตร์การ เตรียมพร้อมแห่งชาติแผนป้องกันประเทศ แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ เป็นต้น^{๑๔}

^{๑๔} แผนผนึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ กระทรวงกลาโหม และ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, หน้า ๑๑, ค้นวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๔ จาก http://๑๒๒.๑๕๕.๑.๑๔๓/upload/download/file_attach/๕๘๘๗๒๖๑๖๔๘๖๘๕๕.pdf

๓.๒.๒ ชั้นที่ ๒ ชั้นระดมสรรพกำลัง เป็นการระดมสรรพกำลังเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภาวะไม่ปกติ จนกระทั่งเหตุการณ์ในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือภาวะไม่ปกติ ยุติลง โดยมีรูปแบบการดำเนินการ ๒ หนทางดังนี้

๓.๒.๒.๑ ในภาวะไม่ปกติ เป็นการนำทรัพยากรของส่วนราชการพลเรือน รัฐวิสาหกิจและของประชาชนมาสนับสนุนการปฏิบัติทางทหารในภาวะที่ประเทศมีภัยจากการกระทำของศัตรูอย่างรุนแรงภายในประเทศหรือจากการรุกรานจากภายนอกประเทศจนถึงขั้นที่ต้องมีการระดมสรรพกำลังของชาติเมื่อประเทศอยู่ในภาวะของการรบ/การสงคราม มีรูปแบบการดำเนินการ ๒ หนทางดังนี้

(๑) การเกณฑ์ช่วยราชการทหารเป็นการนำทรัพยากรของส่วนราชการพลเรือน รัฐวิสาหกิจและของประชาชนในพื้นที่ประกาศกฎอัยการศึกมาสนับสนุนการปฏิบัติทางทหาร โดยการได้มาซึ่งทรัพยากรดำเนินการตามพระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พ.ศ.๒๕๓๐

(๒) การระดมสรรพกำลังทางทหารเป็นการนำทรัพยากรของส่วนราชการพลเรือน รัฐวิสาหกิจและของประชาชนมาสนับสนุนการปฏิบัติทางทหาร โดยการได้มาซึ่งทรัพยากรดังกล่าวเป็นไปตามแนวทางของแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ

๓.๒.๒.๒ ในสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นการสนับสนุนข้อมูลทรัพยากรเพื่อใช้ในการตกลงใจของรัฐบาลในการเผชิญกับสาธารณภัยและภัยจากการก่อการร้าย นอกเหนือจากการจัดกำลังพลและทรัพยากรของทหารในการปฏิบัติการกิจการช่วยเหลือประชาชนและการต่อต้านการก่อการร้ายตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย

๓.๒.๓ ชั้นที่ ๓ ชั้นการส่งคืนทรัพยากรเป็นการปฏิบัติหลังจากสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภาวะไม่ปกติยุติลงและมีการส่งมอบความรับผิดชอบให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการต่อไป

การปฏิบัติหลังจากสถานการณ์ความขัดแย้งหรือภัยคุกคามจากการสู้รบได้ยุติลง ฝ่ายทหารจะเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินการของฝ่ายพลเรือนในการบูรณะฟื้นฟูและการช่วยเหลือประชาชนร่วมกับกระทรวงมหาดไทย มีการส่งมอบทรัพยากรต่างๆ ที่ฝ่ายทหารได้ขอรับการสนับสนุนคืนให้กับฝ่ายพลเรือน รวมทั้งพิจารณาและดำเนินการวิธีในการชดเชยค่าเสียหายต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามหลักเกณฑ์และที่กฎหมายกำหนดไว้โดยฝ่ายทหารยังคงได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อดำเนินการฟื้นฟูสภาพหน่วยทหารให้มีความพร้อมรบโดยเร็วต่อไป ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย และแผนต่าง ๆ ที่สนับสนุนต่อการปฏิบัติในการนั้น อันได้แก่ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๘ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.๒๕๕๑ พระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พ.ศ.๒๕๓๐ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๕๓๔ พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐

พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๑ ยุทธศาสตร์การเตรียมพร้อมแห่งชาติ แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติเป็นต้น^{๑๕}

๓.๓ นโยบายการระดมสรรพกำลังของ กท.

๓.๓.๑ ให้มีการจัดทำแผน คำสั่ง ระเบียบปฏิบัติประจำที่เกี่ยวข้องกับการระดมสรรพกำลัง เพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ของชาติในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภาวะไม่ปกติ ตลอดจนพัฒนา ปรับปรุงและบูรณาการแผนร่วมกับส่วนราชการพลเรือน รัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชนและภาคประชาชน

๓.๓.๒ ให้มีการจัดทำบัญชีความต้องการของฝ่ายทหารที่จำเป็นต้องระดมทรัพยากรจากส่วนราชการพลเรือน รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน เพื่อใช้ในการปฏิบัติการทางทหารตั้งแต่ในภาวะปกติ

๓.๓.๓ ให้มีการสำรวจรวบรวมและจัดระเบียบทรัพยากรที่ปวงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีการเตรียมความพร้อมตั้งแต่ในภาวะปกติ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามนโยบายการเตรียมพร้อมแห่งชาติ

๓.๓.๔ ให้มีการเปิดหลักสูตรการระดมสรรพกำลังให้กับข้าราชการภายใน กท. ส่วนราชการพลเรือน รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจในการเตรียมความพร้อมตั้งแต่ในภาวะปกติ

๓.๓.๕ ให้มีการฝึกการระดมสรรพกำลังร่วมกับส่วนราชการพลเรือน รัฐวิสาหกิจตลอดจนภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง เพื่อสร้างความคุ้นเคยในการปฏิบัติงานร่วมกันอันจะส่งผลต่อการปฏิบัติในอนาคต

๓.๓.๖ ให้มีการประสานงาน พัฒนาสัมพันธ์และประชาสัมพันธ์กิจกรรมการระดมสรรพกำลังของ กท. กับส่วนราชการพลเรือน รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่ภาวะปกติเพื่อสร้างความเข้าใจในการสนับสนุนการปฏิบัติทางทหารในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภาวะไม่ปกติ

๔. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระดมพล

๔.๑ พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พุทธศักราช ๒๔๘๔ สาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา ๓ เมื่อประเทศไทย ต้องทำการรบกับประเทศหนึ่งประเทศใดประชาชนชาวไทยทั้งหมด มีหน้าที่ต้องปฏิบัติในทุกๆ ทางที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยและที่ขัดต่อประโยชน์ของประเทศที่ทำการรบประเทศไทย

นอกจากหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ คนไทยทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอื่นที่กำหนดไว้ด้วย^{๑๖}

^{๑๕} แผนแม่บทกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ กระทรวงกลาโหม และ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, หน้า ๑๒ – ๑๓, ค้นวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๔ จาก http://๑๒๒.๑๕๕.๑.๑๔๓/upload/download/file_attach/๕๘๘๗๒๑๖๔๘๖๘๘e.pdf

^{๑๖} มาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พุทธศักราช ๒๔๘๔

มาตรา ๕ คนไทยทุกคนต้องทำการต่อต้านข้าศึกทุกวิถีทางด้วยกำลังอาวุธ กำลังทรัพย์ หรือกำลังอื่นใดตามคำสั่งของราชการ

แต่เมื่อตกอยู่ในฐานะที่ไม่สามารถทราบคำสั่งของราชการได้ ก็ต้องจัดการต่อต้านต่อไปตามวิถีทางที่ทำได้จนถึงที่สุด ถ้าไม่สามารถต่อต้านไว้ได้ ให้ทำการขัดขวางหรือก่ออุปสรรคต่างๆ เพื่อมิให้ข้าศึกได้รับความสะดวก และให้ทำลายเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องอุปโภค เครื่องบริโภค บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สัตว์พาหนะ และสิ่งของต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ของตน ของผู้อื่น หรือของราชการอันจะอำนวยความสะดวกให้แก่ข้าศึกนั้นเสียให้สิ้น^{๑๗}

๔.๒ พระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พ.ศ. ๒๕๓๐

มาตรา ๔๒ การเกณฑ์ในเวลาไม่ปกติให้กระทำได้^{๑๘}

(๑) ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงครามนับแต่วันเวลาที่ได้มีคำสั่งให้ทหารเตรียมเข้าทำการรบ หรือนับแต่วันเวลาที่ได้ประกาศสงคราม แล้วแต่กรณีและให้ใช้ทั่วราชอาณาจักร

(๒) ในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน นับแต่วันเวลาและในเขตที่ได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน

(๓) ในระหว่างเวลาที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก นับแต่วันเวลาและในเขตที่ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา ๔๗ นับแต่วันเวลาที่ได้มีคำสั่งหรือประกาศตามมาตรา ๔๒ และได้ดำเนินการตามมาตรา ๑๖ แล้ว ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารผู้มีอำนาจดังต่อไปนี้ออกใบเรียกเกณฑ์แล้วส่ง ตรงไปยังเจ้าพนักงานปกครองท้องที่ได้ทันที^{๑๙}

(๑) เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารผู้มีอำนาจตามมาตรา ๑๗

(๒) นายทหารซึ่งมีตำแหน่งบังคับบัญชาทหารสูงสุด ณ ที่นั้น และมีกำลังในบังคับบัญชาตั้งแต่นั้นหนึ่งกองพันหรือเทียบเท่าขึ้นไป เมื่อนำทหารเข้าทำการรบหรือเข้าสู่สงคราม หรือเมื่อบังคับบัญชาทหารอยู่ในเขตที่ได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือในเขตที่ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก

๔.๓ พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๓๔ ในกรณีที่มีความจำเป็น เพื่อการรบหรือการสงคราม การปราบปราม การกบฏหรือเมื่อได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมโดยความเห็นชอบของสภากลาโหม มีอำนาจกำหนดหน่วยงาน แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทางทหารและกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ทางทหารได้ตามความเหมาะสมแก่การปฏิบัติภารกิจ

เมื่อการรบหรือการสงคราม หรือการปราบปรามการกบฏสิ้นสุดลง หรือมีการยกเลิกประกาศกฎอัยการศึก ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมโดยความเห็นชอบของสภากลาโหมพิจารณาสั่งยกเลิกหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ทางทหารที่ได้กำหนด หรือแต่งตั้งตามวรรคหนึ่ง

^{๑๗} มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พุทธศักราช ๒๔๘๔

^{๑๘} มาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พุทธศักราช ๒๕๓๐

^{๑๙} มาตรา ๔๗ แห่งพระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พุทธศักราช ๒๕๓๐

เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยความเห็นชอบของสภากลาโหมมีอำนาจกำหนดพื้นที่ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการทางทหารเป็น ยุทธบริเวณและกำหนดพื้นที่ส่วนที่เหลือเป็นเขตภายใน^{๒๐}

บทสรุป

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อยู่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยทุกคนย่อมมีสิทธิเสรีภาพ ทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาค ได้รับการคุ้มครองต่างๆในทางกฎหมาย และมีสิทธิออกเสียงแสดงความคิดเห็นได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หลักประชาธิปไตยจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของประเทศ ของหน่วยงานทุกหน่วยรวมถึงกองทัพที่จะต้องอาศัยหลักประชาธิปไตยในการบริหารจัดการกำลังพล กล่าวคือ ผู้บังคับบัญชาต้องให้สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยจะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น และการปฏิบัติหน้าที่จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการที่กำหนดไว้ ซึ่งภารกิจหลักของทหารคือการป้องกันประเทศ แต่กำลังทหารประจำการมีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติการกิจ แม้ปัจจุบันการป้องกันประเทศในภัยคุกคามแบบการทำสงครามอาจจะไม่เหมือนในอดีต แต่จะเป็นการป้องกันประเทศในรูปแบบอื่นตามที่ผู้บังคับบัญชาสั่งการให้ปฏิบัติการกิจต่างๆ เช่น การระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 การบริหารจัดการสาธารณสุขจากปัญหาหมอกควันและไฟป่าในพื้นที่จังหวัดต่างๆ รวมทั้งกรณีที่เกิดความขัดแย้งทางการเมืองจึงต้องระดมพลเสริมเข้ามาจำนวนมาก โดยเฉพาะแต่ทหารกองหนุนเท่านั้น

ตามที่พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พุทธศักราช ๒๔๘๔ มาตรา ๓ บัญญัติว่า เมื่อประเทศไทย ต้องทำการรบกับประเทศหนึ่งประเทศใดประชาชนชาวไทยทั้งหมด มีหน้าที่ต้องปฏิบัติในทุกๆ ทางที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยและที่ขัดต่อประโยชน์ของประเทศที่ทำการรบประเทศไทย ซึ่งในเวลารบ สิ่งที่สำคัญและเป็นหน้าที่ที่คนไทยทุกคนต้องทำการต่อต้านข้าศึกทุกวิถีทางด้วยกำลังอาวุธ กำลังทรัพย์ หรือกำลังอื่นใด ตามคำสั่งของราชการ แต่เมื่อตกอยู่ในฐานะที่ไม่สามารถทราบคำสั่งของราชการได้ ก็ต้องจัดการต่อต้านต่อไปตามวิถีทางที่ทำได้จนถึงที่สุด และพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๙๗ หมวด ๑ มาตรา ๗ กำหนดให้ชายที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย มีหน้าที่รับราชการทหารด้วยตัวเองทุกคน แม้ชายไทยที่ไม่เคยเป็นทหาร ก็ต้องถูกระดมเข้ารับการฝึก ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวจะดูเหมือนไม่มีความเสมอภาคกันในเรื่องเพศ เพราะระบุเฉพาะเพศชาย แต่เพราะลักษณะของงานในอาชีพทหารที่ต้องใช้สมรรถภาพที่ต่างกัน จึงต้องมีให้การจำกัดเรื่องเพศ แต่หากมองอีกแง่มุมหนึ่ง พระราชบัญญัติดังกล่าว ก็ยังแสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคตามแนวทางแห่งประชาธิปไตย คือ ไม่มีการระบุถึงฐานะทางการเงิน สถานะทางสังคม การศึกษา เชื้อชาติ อาชีพ ไม่มีการระบุว่า ชายสัญชาติไทยที่มีฐานะร่ำรวย ดังนั้นชายที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย มีหน้าที่รับราชการทหารด้วยตัวเองทุกคน แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะให้สิทธิเสรีภาพแก่ทุกคนตามหลักประชาธิปไตย โดยจะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นและต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย แต่ถ้าหากประเทศตกอยู่ในระหว่างเวลาภาวะการรบหรือการสงคราม ทหารต้องเตรียมเข้าทำการรบ

^{๒๐} มาตรา ๓๔ แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พุทธศักราช ๒๕๕๑

หรือนับแต่วันเวลาที่ได้ประกาศสงคราม รวมถึงชายไทยทุกคนจะต้องถูกระดมพลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการปกป้องประเทศชาติด้วย ในภัยสงครามจึงไม่สามารถให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้อย่างยามปกติ

ผู้ศึกษาเห็นว่าการระดมพลในสถานการณ์ดังกล่าวไม่อาจนำหลักประชาธิปไตยมาใช้บังคับได้ เพราะ จะทำให้ภารกิจในการป้องกันประเทศไม่สามารถดำเนินการได้ ก่อให้เกิดปัญหาในการควบคุมกำลังพลหลักประชาธิปไตยจึงไม่อาจนำมาใช้ได้โดยตรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ของทหารในยามสงครามได้

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความ

ธัญธัช วิภาติภูมิประเทศ, ๒๕๕๖, รายงานผลการวิจัย เรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ นักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

เวชพล อ่อนละมัย, ๒๕๕๘, หลักประชาธิปไตย, หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย”

สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๔, จุลสาร เรื่อง “พัฒนาการเมืองไทย... พัฒนาประชาธิปไตย”

อดิพันธ์ พรหมพันธุ์ใจ, ๒๕๕๘, ความปรองดองในสังคมพหุลักษณะของไทย, การจัดการบ้านเมืองที่ดี/ นโยบาย (Good Governance / Policy), ๕(๒)

กฎหมาย

คำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ ๒๗๗/๕๒ เรื่อง การระดมสรรพกำลังของกระทรวงกลาโหม

พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พ.ศ.๒๕๘๔

พระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พ.ศ.๒๕๓๐

พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๑

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐

สารสนเทศ

คนอง ว่างฝายแก้ว. แนวคิดการปกครองตามรูปแบบประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนา. ค้นวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๔ จาก <https://www.gotoknow.org/posts/๔๕๐๐๕๒>

คลังบทความ สภานักพัฒนาเพื่อประชาธิปไตย : อุดมการณ์ประชาธิปไตยจะเน้นในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคควบคู่กันไป. ค้นวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ จาก

http://article-spadmc.blogspot.com/๒๐๑๐/๑๐/blog-post_๑๘.html

ประชาธิปไตยในสังคมทหาร. ค้นเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๔ จาก

https://institute.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=๙๖๕๓

สรราชย์ อจลานนท. “ทหาร กับ การพัฒนาประชาธิปไตย”. ค้นเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๔ จาก

https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=๙๖๖๕

แผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ กระทรวงกลาโหม และ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. ค้นเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๔ จาก

http://๑๒๒.๑๕๕.๑.๑๔๓/upload/download/file_attach/๕๘๘๗๒๖๑๖๔๘๖๘e.pdf